

ВСТУП

Проблема пошуку та формування інструментів і механізмів ефективної науково-інноваційної політики суспільно-економічного поступу та інтеграції України в Європейське соціально-економічне середовище зумовлює необхідність розробки й упровадження нової моделі державної науково-інноваційної політики і визначення особливостей такої політики у стратегічній перспективі в умовах глобалізації з урахуванням як загальнонаціонального, так і регіонального потенціалу ресурсів, суспільно-економічних інтересів різних регіонів, територій і категорій населення в умовах російсько-української війни.

Серед комплексу факторів сучасного економічного розвитку інноваційна сфера та її науковий потенціал відіграють ключову роль в інвестиційній привабливості економік світу, їх науково-інноваційному розвитку, формуванні продуктивних міжнародних інвестиційних потоків, що сприяє підвищенню капіталізації знань, окремих сегментів і сфер господарського комплексу та економіки загалом. Важливим принципом сучасного інноваційного розвитку світової економіки, який доцільно враховувати у процесі формування нової ефективної моделі державної науково-інноваційної та інвестиційної політики в Україні, є загальновизнана тенденція нарощування наукового потенціалу інноваційної сфери. Це посилює вплив країн, що розвиваються та з перехідною економікою, на світовий економічний розвиток унаслідок упровадження політики нарощування потенціалу їхніх науково-інноваційних сфер. Нині група країн, що розвиваються, майже на рівних з економічно розвиненими країнами забезпечують нарощування світового ВВП.

Це можна вважати свідченням того, що високий рівень розвитку інноваційної сфери може бути властивим не лише високорозвиненим економікам. Через цей феномен країни, що не належать до високорозвинених, мають змогу стати такими завдяки нарощуванню свого наукового й інноваційного потенціалів й ефективності їх функціонування.

Україна володіє суттєвим науковим потенціалом, проте ефективність його включення у міжнародну конкуренцію за світові потоки інвестицій досить низька. Національна економічна система, на противагу світовій тенденції нарощування потенціалу інноваційної сфери й відповідного поліпшення її інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності, постійно його втрачає.

У цій монографії проаналізовано соціально-економічні умови, необхідні для активних і продуктивних технологічних трансформацій подальшого інноваційного розвитку вітчизняного господарського комплексу як складової глобальної інноваційної економіки. Показано, що державна політика України кінця XX і перших десятиріч XXI ст. не була спрямованою на пріоритетний розвиток інноваційної сфери, тобто українська держава не була стратегічним інвестором науково-інноваційної моделі розвитку національного господарського комплексу.

У роботі викладено результати досліджень з визначення особливостей науково-інноваційних трансформаційних процесів українського суспільно-економічного середовища, актуальних здебільшого для початкового етапу дії Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. По суті, вони стали підґрунтям для пропозицій та рекомендацій органам державної влади щодо того, як можна врахувати найвагоміші здобутки й важливі недоліки використання науки та інновацій як фактора соціально-економічного розвитку українського суспільства впродовж трьох десятиліть Доби Незалежності.

Автори об'єктивно оцінили внутрішню і зовнішню науково-інноваційну політику, а також результати політичних рішень, зафіксованих у національному законодавстві і документах, що визначають науково-технічне та інноваційне співробітництво України із іншими країнами, зокрема щодо членства України в ЄС, Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), низки інших міжнародних економічних співтовариств. Виявлено невдалі політичні рішення щодо державної підтримки науки та інновацій в Україні, проаналізовані причини таких рішень, сформульовані пропозиції та рекомендації для усунення виявлених недоліків і вироблення ефективних механізмів та інструментів реалізації відповідних політичних рішень.

У подальшому практична апробація методологічних і методичних результатів дослідження відбувалась у складі робочих груп із розробки «Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року» (схваленої постановою Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 № 526-р), «Стратегії розвитку Київської області на 2021—2027 роки та Плану заходів з її реалізації у 2021—2023 роках», затвердженої рішенням Київської обласної ради від 19.12.2019 № 789-32-VII. Також автори брали участь у консен-

сус-семінарах з економічного прогнозування Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України (нині Міністерство економіки України) і парламентських слуханнях комітетів Верховної Ради України. Це допомогло уточнити рекомендації та висновки досліджень, що увійшли до монографії.

Від 2014 р. національна економічна система зазнає руйнівного впливу внаслідок збройної агресії Росії проти України (анексія Криму, частини Донецької та Луганської областей). З 2022 р. ще більший руйнівний вплив на українську економіку був через широкомасштабне вторгнення Росії. Негативну роль відіграла й пандемія COVID-19, карантин в Україні офіційно тривав від 11.03.2020 до 27.06.2023.

Отже, завдання повоєнної розбудови та відновлення України необхідно вирішувати на основі нової індустріально-інноваційної економіки, що має спиратись на нову державну науково-інноваційну політику, здатну забезпечити продуктивний конкурентоспроможний розвиток українського наукоємно-інноваційного суспільства.

Аналітичні дослідження засвідчують, що шляхом ухвалення комплексу політичних рішень стосовно нарощування потенціалу наукоємності ВВП вітчизняної економіки до найприйнятнішого рівня в інтервалі 1,28—2,90 % ВВП, навіть під час російсько-української війни, є можливість сприяти переходу на нову наукоцентричну модель державної інноваційної політики суспільно-економічного розвитку та якнайшвидшій відбудові національної наукоємної економіки у повоєнний період.

Публікація монографії може сприяти закріпленню у повоєнній економіці України позитивних результатів, досягнутих у сфері науки та інновацій упродовж років незалежності й водночас уберегти політиків від подальших помилок у державній підтримці науки та інновацій.

Над розділами книги працювали: В.М. Головатюк, д-р екон. наук (вступ, 2.1, 2.3, 2.4, 3.1, 5.1, 5.2, післямова), В.П. Соловійов, д-р екон. наук (1.1, 1.2, 2.2, 2.8, 3.2, 3.3, 3.4, 4.1, 4.2, післямова), І.П. Макаренко, канд. екон. наук (2.6, 2.7, 2.8), В.В. Сенченко, канд. техн. наук (3.5, 5.3), О.В. Васильєва, канд. екон. наук (2.5), О.Г. Рогожин, д-р екон. наук (2.8).

Автори висловлюють щире вдячність усім, хто брав участь у обговоренні результатів роботи і чиї конструктивні зауваження та побажання сприяли вдосконаленню змісту цієї книги.